

UMREŽAVANJEM
DO BOLJEG RADA

ALTERNATIVNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI

za period 2017 – 2021. za 2017. i 2018.

Projekat finansira Evropska unija

Ministarstvo javne uprave

ALTERNATIVNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI

za period 2017 – 2021. za 2017. i 2018.

Ovaj materijal nastao je u okviru projekta "Umrežavanjem do boljeg rada!", koji sprovode Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore i Centar za razvoj nevladinih organizacija, a uz finansijsku podršku Evropske unije, posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR) i kofinansiranje Ministarstva javne uprave Crne Gore. Stavovi izneseni u ovom materijalu isključiva su odgovornost UMHCG i Mreže organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore (MOOSICG), i ne odražavaju stav Evropske unije i Ministarstva javne uprave.

Izdavač:

Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore

Za izdavača:

Marina Vujačić

Autori/ke:

Dragana Sokić

Marina Vujačić

Milenco Vojjićić

Milica Marđokić

Saradnici:

Andrijana Nikolić

Goran Macanović

Marina Đurović

Milisav - Mimo Korać

Samir Guberinić

Savo Knežević

Grafička priprema:

Gavro Kračković

Štampa:

Lapis štamparija

Tiraž:

150 komada

SADRŽAJ

UVOD

REZIME

I OBLAST Poštovanje dostojanstva ličnosti lica sa invaliditetom

6

II OBLAST Diskriminacija u oblasti pristupačnosti

8

23

III OBLAST Diskriminacija u postupcima pred nadležnim organima

11

32

IV OBLAST Diskriminacija u oblasti socijalne zaštite, adekvatnog životnog standarda, samostalnog života i života u zajednici

36

V OBLAST Diskriminacija u oblasti privatnosti i porodičnih odnosa

42

43

VI OBLAST Diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja, stučnog osposobljavanja

48

VII OBLAST Diskriminacija u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja

48

VIII OBLAST Diskriminacija u oblasti zdravstvene zaštite i pristupa adekvatnim pomagalima

50

IX OBLAST Diskriminacija u oblasti političkog i javnog života

54

X OBLAST Diskriminacija u oblasti kulture, sporta i rekreacije

56

XI OBLAST Lokalne samouprave u procesu zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom

58

O PROJEKTU

Projekat *Umrežavanjem do boljeg rada (Better Working Through Networking)* sprovode **Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore i Centar za razvoj nevladinih organizacija**, uz podršku **Evropske unije** kroz program EIDHR (Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava) i kofinansiranje **Ministarstva javne uprave**, čiji se krajnji ishod odnosi na doprinos poboljšanju kvaliteta života i položaju osoba s invaliditetom u Crnoj Gori^[1].

Ciljevi projekta se odnose na doprinos većoj uključenosti organizacija osoba s invaliditetom i osoba s invaliditetom (OSI) u procesima kreiranja i implementacije javnih politika u oblastima definisanja prava OSI na nacionalnom nivou, i jačanje kapaciteta organizacija osoba s invaliditetom (OOSI) za adekvatnije i sveobuhvatnije zastupanje i zagovaranje prava OSI.

Planirani rezultati projekta su:

- rI - Uspostavljena formalna, funkcionalna Mreža organizacija osoba s invaliditetom za zastupanje prava osoba s invaliditetom;
- rII - Uspostavljen mehanizam za monitoring Strategije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti;
- rIII - Podignuta svijest javnosti o važnosti uključivanja OSI u procesima odlučivanja.

Aktivnosti projekta, kojima je planirano postizanje rezultata, podrazumijevaju: osnivanje Mreže organizacija osoba s invaliditetom, jačanje kapaciteta organizacija osoba s invaliditetom, članica Mreže, kroz treninge (strategijskog planiranja, monitoringa i evaluacije javnih politika u oblasti invalidnosti, izvještaja iz sjenke, mehanizmima učešća OSI u procesima donošenja odluka, javnog zagovaranja, i pripreme i sprovođenja projekata finansiranih iz EU fondova) i studijsku posjetu Briselu, istraživanje o primjeni Strategije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti, i formiranje tima za monitoring Strategije, potpisivanje Memoranduma o saradnji s nadležnim ministarstvima: Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i Ministarstvom rada i socijalnog staranja, sastanke s donosiocima odluka, javne debate, konferenciju, besplatno pravno savjetovalište i medijsku kampanju. U okviru medijske kampanje, pored izrade sajta i vizuelnog identiteta projekta (Fejsbuk stranica, posteri, lifleti, roll up, baneri), i snimanja dokumentarnih filmova, je organizovano i šest info štandova, u šest gradova širom Crne Gore, na kojima je zainteresovanoj javnosti predstavljen projekat i vođen razgovor o ljudskim pravima osoba s invaliditetom.

Istraživanje o realizaciji Akcionog plana Strategije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti za period 2017 – 2021. za 2017. i 2018. obuhvatilo je desk istraživanje u okviru kojeg su prikupljane javno dostupne informacije, slati i obrađivani zahtjevi za slobodan pristup informaciji, sprovedeno je pet intervjuja s predstavnicima Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva pravde, Ministarstva

¹ Projekat je trajao 18 mjeseci od januara 2018. do jula 2019. Njegova ukupna vrijednost iznosi 158,206.68€, od čega je maksimalni mogući doprinos EU 145.059,95 €, uz kofinansiranje preostalog iznosa od strane Ministarstva javne uprave.

rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja i Ministarstva saobraćaja i pomorstva. Intervjui su vođeni na osnovu Vodiča za intervju, odnosno pripremljenih pitanja koja su proizašla iz Izvještaja o realizaciji Akcionog plana. Pored navedenog, istraživanje je obuhvatalo i percepciju i iskustva osoba s invaliditetom, članova njihovih porodica i organizacija osoba s invaliditetom o diskriminaciji, ali i analizu izmijenjenih i dopunjениh, odnosno usvojenih zakona u izvještajnom periodu.

O ISTRAŽIVANJU

Po Izvještaju o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017/2018, koji je **Vlada usvojila na 115. sjednici od 28. III 2019.** navodi se da je od ukupno **38 mjera** koje su definisane Akcionim planom za 2017/2018, čija je implementacija planirana kroz realizovanje **61 aktivnosti**, realizovano **46 aktivnosti, djelimično je realizovana 1 aktivnost, dok 14 aktivnosti nije realizovano**. Vlada uz usvojeni Izvještaj i Akcioni plan nije dala preporuke niti zaduženja u Zaključku koji prati usvojeni dokument. Ovo je posebno važno konstatovati imajući u vidu da se u Izvještaju navodi stav resora da neke propise ne treba mijenjati, iako je ta obaveza za izjenama upravo utvrđena na Vladi, čime resori ne sprovode zaduženja data od Vlade, niti se Vlada dalje bavi tom negativnom praksom.

Međutim, nakon sprovedenog monitoringa od strane članica Mreže organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore (MOOSICG), koji se zasnivao na desk istraživanju i intervjuima organizovanim s predstavnicima institucija, može se zaključiti da u Izvještaju o sprovođenju Akcionog plana nedostaje druga aktivnost definisana u oblasti **Lokalne samouprave u procesu zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom**, u okviru mјere br. 4. Organizovani edukacije (seminare, radionice) za predstavnike lokalnih samouprava, koja glasi: Dodatna obuka za predstavnike lokalnih sekretarijata za društvene djelatnosti i uređenje prostora i izgradnju objekata za sprovođenje LAP-a. Zbog neizvještavanja o ovoj jednoj aktivnosti statistika nije vjerodostojna, niti se može konstatovati realizacija ili nerealizacija te aktivnosti. Ova aktivnost je prenesena u Akcioni plan za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017 – 2021. za 2019. i 2020, ali nije definisana na takav način, već mnogo šire: „Organizovati edukacije“, čime se stvara mogućnost šireg tumačenja, pa samim tim i kasnijeg izvještavanja koje se ne mora odnositi samo na sprovođenje LAP-a. Inače, ovu aktivnost je u prethodnom periodu jedino bilo moguće realizovati u Bijelom Polju, kao jedinoj lokalnoj samoupravi - LSU koja je usvojila lokalni akcioni plan - LAP.

Na osnovu ukupne statistike i sagledavanja raspoloživih podataka, može se zaključiti da je od ukupno **38 mjera Akcionog plana, devet (9) mjera realizovano, 18 nije, a 11 mjera je djelimično realizovano**. Takođe, ovom analizom je utvrđeno da se mjere planiraju ostvariti kroz **63 aktivnosti** (a ne kroz 61 kako je navedeno u Izvještaju), od kojih je **15 realizovano** (nasuprot navedenih 46), **28 nije realizovano** (nasuprot 14), dok je **djelimično realizovano 20 aktivnosti**, nasuprot jednoj, kako je izvijestila Vlada. (U grafikonu desno je prikazan uporedni stepen realizacije aktivnosti. Ljeva kolona predstavlja stepen realizacije MLJMP, odnosno Vlade, dok je u desnoj prikazana ocjena Mreže).

Međutim, na samom početku važno je napomenuti da iako Akcioni plan sadrži 38 mjera aktivnosti u okviru njih nijesu označene numerički, već su ili označene buletom (-), ili je aktivnost navedena bez buleta, ali podaktivnosti su praćene buletom, zbog čega se ukupna statistika MLJMP i Mreže može neznatno razlikovati. Dodatno, Vlada nije izvještavala o sprovođenju mjera, odnosno nije ocjenjivala njihovu realizaciju, već isključivo realizaciju aktivnosti u okviru mjera. Takođe, od **14 nerealizovanih aktivnosti**, kako je navelo MLJMP u tekstuallnom dijelu, uvidom u tabelarni prikaz analize je utvrđeno da je zapravo njih **16 nerealizovano** i u samom Vladinom izvještaju. Od tih **16 nerealizovanih aktivnosti i jedne djelimično realizovane**, njih osam (**8**) je prenijeto u Akcioni plan za 2019. i 2020. dok devet (**9**) nije. Jasno je, takođe, da mjere i aktivnosti koje je Mreža ocijenila kao nerealizovane, a kojima je rok bio vremenski ograničen u 2017. i 2018., takođe, nijesu prenesene u Akcioni plan, zbog čega će i ostati nerealizovane i u narednom dvogodišnjem periodu jer je Vlada na istoj sjednici usvojila i Akcioni plan i Izvještaj o realizaciji prethodnog Akcionog plana, po novoj metodologiji koja se primjenjuje poslednjih dvije godine, na način što se u Programu rada Vlade spajaju Izvještaji i Akcioni planovi u jednu mjeru/obavezu.

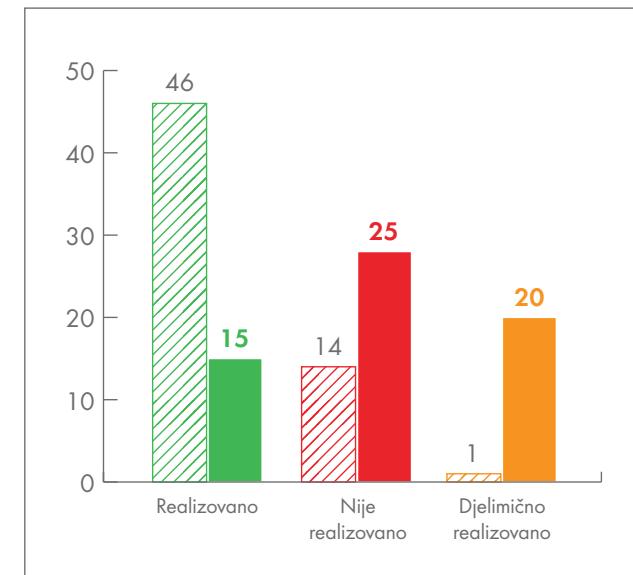
U nastavku slijedi tabelarni prikaz ocjene realizacije mjera, s ključnim nalazima, i preporukama u odjeljku Komentar. U Tabeli su sadržane mjere, aktivnosti i nadležni organi, u originalu kako su navedene u Akcionom planu, s pratećom bojom u obliku semafora (zelena = realizovano, narandžasta = djelimično realizovano i crvena = nerealizovano), kako je to i navedeno u Vladinom Izvještaju.

Realizovanim u Alternativnom izvještaju su ocijenjene one mjere i one aktivnosti za koje su pored detaljnog opisa postojali i jasni indikatori i izvori verifikacije, odnosno lako provjerljive informacije i mjerljiv uticaj.

Djelimično realizovanim u Alternativnom izvještaju su ocijenjene one aktivnosti za koje se, bez obzira na izostanak nekih od mjerila (indikatori, detaljan opis, izvori verifikacije, i/ili uticaj), može zaključiti da neke aktivnosti u određenom nivou jesu realizovane.

Nerealizovanim u Alternativnom izvještaju su ocijenjene one aktivnosti koje nemaju jasan nijedan od mjerila, ili je dostignuti indikator neuporedivo manji od ciljanog, a Izvještaj u okviru tih mjera i aktivnosti često nema diferencirane podatke o OSI ili drugim ciljnim grupama, pa se ne može zaključiti ko je uopšte predstavlja ciljnu grupu, ili su te aktivnosti koje Vlada smatra realizovanim u stvari kumulativne aktivnosti nekog resora posvećene različitim ciljnim grupama, ali ne samo onim koje su definisane u ovom Akcionom planu. Na taj način nije moguće zaključiti niti realizaciju, niti uticaj i rezultate aktivnosti.

Konstatacije i ocjene u Izvještaju potkrijepljene su iskustvima iz istraživanja sprovedenog posredstvom 83 upitnika s OSI i članovima njihovih

porodica, šest fokus grupe u kojima su učestvovalo 53 osobe^[2], i 21 upitnika s organizacijama osoba s invaliditetom. Dio uzorka istraživanja sproveden je kroz projekat *Saučesnici u ostvarivanju prava OSI*, koji UMHCG sprovodi uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava kroz konkurs za NVO u 2018.

U nekim segmentima Izvještaja Mreža je dala komentare u obliku preporuka modela kako bi trebalo izvještavati u narednom periodu. Tako na primjer, u mjeri „Promovisati dobre prakse u zaštiti od diskriminacije lica sa invaliditetom u oblasti sporta, kulture i rekreacije“ u Izvještaju su detaljno obrazložene sprovedene aktivnosti, tj. koraci koji su preduzeti radi realizacije aktivnosti, što je dobar model koji je trebao biti urađen za sve mjere, kako bi izvještaj bio transparentniji i bolji za praćenje, odnosno uticaj sprovedenih aktivnosti mjerljiviji.

Određena ministarstva su u Izvještaju navodila aktivnosti koje su realizovale NVO, iako ta ministarstva, ili Vlada nijesu finansirale te aktivnosti. Ovakvu praksu ubuduće ne bi trebalo nastavljati bez saglasnosti tih NVO da se njihove aktivnosti nađu u Izvještaju.

Na kraju, važno je istaći da Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i dalje ne propisuje mjerne afirmativne akcije u svim oblastima koje definiše Konvencija, odnosno ne zabranjuje sve oblike diskriminacije u različitim oblastima i područjima, pa tako se ni Strategija ne bavi zaštitom od nasilja, eksploracije i zlostavljanja, posebno djece s invaliditetom i žena s invaliditetom, ne tretira oblast jednakog priznanja pred zakonom i pristupa pravdi (već samo dijelom diskriminaciju u postupcima pred organima), prava na život, situacijama rizika, vanrednim kriznim i humanitarnim situacijama, slobodom od torture, surovog, nehumanog i degradirajućeg kažnjavanja, slobodom kretanja, ličnom pokretljivošću i habilitacijom i rehabilitacijom. Kao što ni Zakon ne prepoznaje interseksiju i višestruku diskriminaciju koju trpe žene i djeca s invaliditetom, tako ni Strategija nema posebno namijenjenu oblast/poglavlje, već neke od mjera, prije svega, za djecu s invaliditetom propisuje u okviru drugih oblasti.

Predstavnica **MLJMP** je u intervjuu^[3] naglasila da će se u pisanju narednih izvještaja koristiti nova metodologija koja je usvojena od strane Vlade. Ona će se bazirati na jasno postavljenim indikatorima. Takođe, navela je da je zahtjev Generalnog sekretarijata Vlade da se u narednom periodu radi na objedinjavanju Strategije za integraciju lica sa invaliditetom (koja je u nadležnosti MRSS-a) i Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti (koja je u nadležnosti MLJMP-a) zbog sličnosti materije. UMHCG je, posebno imajući u vidu sadržaj Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti, zbog njene nepotpune, nedosledne i šture metodologije smatralo, u periodu njenog usvajanja, da su ova dva dokumenta, definisana na ovakav način, iako kvantitativno obimna, nepotpuna i u njima nepotrebno definisana nadležnost dva resora. Naime, ovaj dokument je izrađen po gotovo istoj metodologiji koja je korišćena u izradi Strategije za integraciju lica sa invaliditetom za period 2016-2020. Ovo za rezultat ima da od ukupno 10 oblasti koje su pokrivene Strategijom za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti njih osam je već obuhvaćeno Strategijom za integraciju lica sa invaliditetom, pri čemu se mnoge mjerne ponavljaju u obje strategije. Dakle, imamo situaciju da implementaciju gotovo identičnih dokumenata po obimu prate dva ministarstva.

*** 61,1% OSI, 73,1% OOSI i samo 38,9% članova porodica OSI zna da je **MLJMP nadležno za sprovođenje, koordinaciju i monitoring nad sprovođenjem Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Strategije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti**. Međutim, bez obzira na visok procenat onih koji znaju, ipak 39,9% OSI, 15,4% OOSI i 27,8% članova porodica ne zna koja je nadležna institucija, ili smatra da su za to nadležni MP ili MRSS. Iako u velikom procentu znaju da su dokumenti usvojeni, čak **60,4% OSI (od čega 34% nije uopšte upoznato), 16% OOSI, i 77,8% članova porodica nije upoznato s njihovim sadržajem.*****

2 Fokus grupe sprovedene su kroz projekat *Saučesnici u ostvarivanju prava OSI* koji sprovodi UMHCG uz finansijsku podršku MLJMP kroz konkurs za NVO u 2018.

3 Intervju s Aleksandrom Popović iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava je održan 25.6.2019. u prostorijama UMHCG-a.

I OBLAST

POŠTOVANJE DOSTOJANSTVA LIČNOSTI LICA SA INVALIDITETOM

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
<p>Praćenje primjene međunarodnih dokumenata i konvencija kao i usvojenih međunarodnih standarda za zaštitu lica sa invaliditetom, preduzimanje mjera za njihovu implementaciju u pravni sistem Crne Gore i praćenje poštovanja tih dokumenata</p>	<p>Praćenje implementacije preporuka iz Analize usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>	<p>Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa MRT, MRSS, MPS, MZD, MFA, MF, MSP, MUP, MJU</p>	<p>Analizirajući obaveze iz međunarodnih dokumenata, a koje se tiču zaštite lica sa invaliditetom, možemo zaključiti da je država nepotpuno postupala u aktivnostima usmjerenim ka garancijama, i ostvarivanju njihovih prava, dok je u određenim oblastima evidentan izostanak ili propuštanje postupanja u skladu s Konvencijom UN.</p> <p>Prije svega, status navedene aktivnosti je označen kao realizovan, iako Zakon o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom nije u potpunosti usaglašen sa Direktivama EK, odnosno prvenstveno s Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom. Dodatno, problem koji je evidentiran u izvještavanju proizilazi iz činjenice da aktivnosti Akcionog plana ne prate indikatori, pa navedena aktivnost ne sadrži optimalan ili ciljani kvalitativni i/ili kvantitativni indikator. Ovo znači da MLJMP prilikom izvještavanja, u nedostatku indikatora, na isti način tretira realizaciju aktivnosti od strane jednog resora, ili npr. pet resora.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Naime, u Izvještaju se samo navode preduzete aktivnosti od strane MLJMP i MUP, dok izostaje navođenje realizovanih aktivnosti od strane drugih resora, pa se samim tim od strane Mreže realizacija ove aktivnosti ocjenjuje kao djelimična. Dodatno, sve i da je realizacija ove aktivnosti potpuna, imajući u vidu da je samo usmjerena na analizu, nepotpuna je realizacija mјere.</p> <p>Sprovоđenjem ove mјere preduzeti su određeni koraci, ali oni ne podrazumijevaju usklađenost člana 18 Zakona o zabrani diskriminacije (koji govori o nedostupnosti prilaza objektima i površinama u javnoj upotrebi licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom) sa članom 9 Konvencije UN, a koji se odnosi na pristupačnost, odnosno razumne adaptacije. Nasuprot, država vrlo usko tumači pojam pristupačnosti, tj. posmatra je kao omogućavanje "fizičkog pristupa javnim površinama i objektima", a ne kao načelo i ljudsko pravo osoba s invaliditetom.</p> <p>Pojam razumnih adaptacija nije prepoznat u Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom (jun 2015), odnosno ovim Zakonom među načelima nijesu definisane razumne adaptacije, niti se njihovo nesprovođenje i nepreduzimanje smatra diskriminacijom, kao što je to slučaj s Konvencijom, dok se opštim Zakonom pristupačnost svodi samo na razumne adaptacije. Pristupačnost je ljudsko pravo osoba s invaliditetom, dok se razumne adaptacije odnose na pojedince u konkretnim situacijama, što je naveo i Komitet UN o pravima OSI u svom Opštem komentaru br. 2 u vezi s Članom 9 Konvencije – Pristupačnost^[4].</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Dodatno, prethodni Zakon o zabrani diskriminacije iz 2011. je uskraćivanje prava na brak, na stvaranje porodice i drugih prava iz oblasti bračnih i porodičnih odnosa tretirao kao diskriminaciju dok to ne čine trenutna zakonska rješenja ni opšteg niti posebnog zakona o zabrani diskriminacije.</p> <p>U dijelu Izvještaja o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije se ne navode konkretnе izmjene, niti na koji način je postignuta potpuna usklađenost, odnosno unaprijeđena kaznena politika, već Izvještaj sadrži samo opštu informaciju da se izmjene izvršene.</p> <p>Iz realizovanih aktivnosti navedenih u indikatorima rezultata u Izvještaju se ne vidi da li OSI koje su korisnici pomagala za kretanje imaju fizički pristup objektima i uslugama koje se pružaju u tim objektima jer se u indikatorima pominju samo osobe s oštećenjem vida, odnosno pristup informacijama i komunikacijama.</p> <p>U Izvještaju se ne vidi da su zakoni poput Zakona o ličnoj karti, Zakona o putnim ispravama i Zakona o strancima usklađeni tako da bi otklonili diskriminaciju OSI u pristupu objektima i uslugama koje su u nadležnosti MUP-a, već se navodi da se usluge pružaju alternativnim rješenjima. ***OSI koje su učestvovale u istraživanju su, odgovarajući na pitanja da navedu konkretan primjer diskriminacije koju su doživjeli, izvijestile da trpe diskriminaciju prilikom vađenja ličnih dokumenata^[5].***</p>	

5 Nepristupačnost prostorija i procesa vađenja ličnih dokumenata, uključujući neprihvatanje faksimila, Brajevog pisma ili drugog načina potpisa kao validnog. Ishod takvog tretmana je kategorisanje osoba s oštećenim vidom kao nepismenih.

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Dakle, Analiza o usklađenosti zakonodavstva Crne Gore sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom nije sveobuhvatna jer njome nijesu obuhvaćene sve oblasti i područja prava osoba s invaliditetom, niti su, čak i u oblastima koje su obuhvaćene, uključeni svi propisi koji definišu ili treba da definišu prava osoba s invaliditetom, a u njenoj izradi nijesu učestvovali svi nadležni državni organi. Analiza se više bazira na norme Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, ali ne i uporedno i na Konvenciju UN o pravima osoba sa invaliditetom. Ovo potvrđuje i činjenica da Strategija obuhvata 10 oblasti + oblast: lokalne samouprave u procesu zaštite od diskriminacije LSI, dok Konvencija propisuje garancije u okviru 25 prava.</p> <p>***Tokom istraživanja sprovedenog kroz projekat, učesnici su navodili da su u Crnoj Gori i zakoni diskriminatori, da postoji segregacija, kao čest vid diskriminacije (primjer: posebna odjeljenja u školama), nedostatak individualizovane podrške i generalno servisa podrške.***</p> <p>***Na pitanje o tome kako ocjenjuju zakone, odnosno garancije prava, da li smatraju da su one dobre i efikasne, većina učesnika je odgovorila da su u nekim oblastima garancije, dobre ali da generalno, kada bi trebali dati opštu ocjenu nijesu dobre, ili su neprimjenljive, te da OSI nijesu informisane od strane institucija o svojim pravima.***</p> <p>***Na pitanje kako ocjenjuju sprovođenje zakona u praksi, većina učesnika je navela da je sprovođenje neadekvatno, da je potrebno veliko zalaganje OSI, borba, tužbe, kako su naveli „maltretiranje po sudovima”, te da „na kraju OSI mora sama riješiti problem jer je sudska praksa nedjelotvorna^[6].***</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Organizovanje istraživanja i analiza stanja u oblasti zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije i promocije jednakosti tih lica sa drugim licima	Sprovedeti istraživanje javnog mnjenja o diskriminaciji lica sa invaliditetom Rok 2018 NIJE REALIZOVANO	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	<p>Istraživanje koje je sprovedla NVO CEDEM pod nazivom „Obrasci diskriminacije u Crnoj Gori“ se ne odnosi samo na OSI, dakle nije namjensko i specifično, već se odnosi na utvrđivanje stepena diskriminacije u CG uopšte, prema različitim grupama ljudi, što dovodi do toga da nemamo dovoljno jasnu i diferencirantu sliku o diskriminaciji OSI. Poseban problem je taj što nije sprovedeno istraživanje među samim OSI jer bi se na taj način dobila slika o njihovom ličnom osjećaju i iskustvima diskriminacije. Dodatno, pomenuto istraživanje završeno je početkom 2017. tako da nemamo podatke o stepenu diskriminacije OSI u 2017. i 2018. što je period za koji je MLJMP izvještavalo. U vezi s tim, navedeno istraživanje je moglo biti polazno, ali ne i jedino i osnovno za ovaj period.</p> <p>***Važno je naglasiti da 56,3% OSI, 38,9% članova njihovih porodica i 50% OOSI, koji su učestvovali u sprovođenju istraživanja realizvanog kroz ovaj projekat, nikada prethodno nije učestvovalo u sprovođenju takvog istraživanja***.</p> <p>Država bi trebala da sprovodi redovna istraživanja o stepenu i oblicima diskriminacije OSI, da razvije posebne mјere i programe za edukaciju samih osoba s invaliditetom o oblicima diskriminacije i načinima borbe protiv nje, da ohrabruje OSI da prijavljuju diskriminaciju, uz vođenje evidencija i pokretanje postupaka od strane nadležnih institucija. ***Iako je 67,2% OSI, 52,6% članova njihovih porodica i 92,3% predstavnika OOSI pohađalo trening ili obuku o pravima OSI, samo u 9,3% slučajeva su organizatori tih obuka bili državni organi.***</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>*** Rezultati istraživanja, sprovedenog kroz ovaj projekat, pokazuju i da 53,1% osoba s invaliditetom smatraju da su OSI svakodnevno diskrimisane, dok 43,8% njih smatra da su povremeno diskrimisane. 69,2 % predstavnika OOSI smatra da su OSI diskrimisane svakodnevno, odnosno 30,8% njih smatra da su diskrimisane povremeno.</p> <p>Kao oblasti u kojima je posebno evidentna diskriminacija prema OSI učesnici fokus grupe su naveli obrazovanje, zdravstvo, posebno zbog nemogućnosti ostvarivanja medicinske rehabilitacije, zapošljavanje, posebno u segmentu ostvarivanja pojedinačnih prava OSI, na primjer mjera profesionalne rehabilitacije zbog nerazumno dugih rokova u praksi, ili kašnjenje u refundaciji troškova bolovanja, ili ograničavanja obima prava, saobraćaj, samostalni život i životni standard uopšte, uključujući stanovanje, imovina i nasledstvo posebno u slučaju žena s invaliditetom, koje se i dalje osuđuju ukoliko se ne odreknu imovine i nasljedstva.***</p> <p>Na pitanje „Na koji način se istraživanje koje nije namijenjeno isključivo prepoznavanju, iskustvima i stavovima o diskriminaciji OSI smatra realizovanom aktivnoscu/mjerom koja obuhvata samo OSI“, predstavnica MLJMP-a s kojom je vođen intervju je saglasna s tim da bi istraživanje bilo mjerljivije da se odnosilo konkretno na OSI.</p> <p>Smatramo da ovo istraživanje ne može na pravi način dati sliku stanja jer ono govori o opštim stavovima građana, a ne o dubinskom istraživanju koje bi se moglo baviti uzorcima, posljeđicama, i iskustvima diskriminacije OSI u pojedinim oblastima života. Takođe, njegovi rezultati mogu služiti kao dobra osnova za definisanje mjera i aktivnosti namijenjenih opštoj populaciji, ali ne onih koje trebaju biti usmjerene na OSI.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Takođe, MLJMP ne sprovodi procjenu uticaja kampanja, tj. da li one utiču na podizanje svijesti o pravima OSI i sl.</p> <p>Imajući u vidu iznjete primjedbe i datum realizacije istraživanja, može se smatrati da ova aktivnost nije realizovana.</p> <p>Izvor verifikacije: https://bit.ly/2Luo66rf</p>	
Saradnja sa lokalnom samoupravom u oblasti zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti tih lica sa drugim licima	<p>Realizovati aktivnosti sa lokalnom samoupravom sa fokusom na zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>REALIZOVANO</p>	MLJMP, lokalne samouprave i NVO	<p>Ovom aktivnošću je MLJMP u saradnji sa Zajednicom opština Crne Gore, predstavnicima drugih resora, predstavnicima lokalnih samouprava i NVO pripremilo i prezentovalo Model lokalnog akcionog plana za implementaciju Strategije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom za period 2017-2021 s Akcionim planom za 2017-2018.</p> <p>Pomenuti Modeli LAP je preduslov izrade ovih planova od strane lokalnih samouprava, zbog čega se smatra da je MLJMP preuzeo aktivnosti za koje je samo bilo nadležno, dok se od Zajednice opština i samih lokalnih samouprava očekuju aktivnosti usmjerenе na donošenje i sprovodenje LAP-a.</p> <p>*** Samo 9,4% osoba s invaliditetom, i 16,7% predstavnika OOSI je prepoznalo lokalne samouprave kao važne u zaštiti prava OSI.***</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Unaprijeđiti saradnju sa nevladinim organizacijama u oblasti zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije i promocije jednakosti tih lica sa drugim licima	<p>Organizovati sastanke sa predstvincima nevladinih organizacija</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>	MLJMP i NVO	<p>MLJMP na različite načine i u različitim formama uključuje NVO, i posebno organizacije osoba s invaliditetom tokom planiranja, pripreme i sprovođenja aktivnosti iz svoje nadležnosti.</p> <p>Međutim, u Izveštaju o sprovođenju Akcionog plana nijesu posebno navedene aktivnosti koje je iniciralo i organizovalo MLJMP u cilju realizacije ove mjeru/aktivnosti, već se isključivo navode one aktivnosti kojima su predstavnici MLJMP prisustvovali.</p> <p>Indikatori koje su navedeni u Izveštaju (organizovanje radionica, konferencija, okruglih stolova, diskusija, škola ljudskih prava i sl. koje organizuju NVO) ne mogu se smatrati pojedinačnim sastancima sa NVO. Da bi aktivnost bila realizovana, neophodno je njeno namjensko organizovanje, inicirano i od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Dodatno, realizacija tih sastanaka bi morala biti tematska i specifična i pratiti i druge aktivnosti i aktuenosti, između ostalog i sprovođenje ovog strateškog dokumenta, da bi mogla ispuniti svoju svrhu „unaprijeđena saradnja“.</p> <p>Zbog navedenog Mreža je realizaciju ove aktivnosti ocijenila kao djelimično realizovanu.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Eliminisati stereotipe i predrasude o licima sa invaliditetom, kao i štetne radnje kojima se diskriminišu ova lica u svim oblastima života, uključujući i predrasude zasnovane na polu i uzrastu	<p>Medijska kampanja usmjerena na zabranu diskriminacije, rušenju predrasuda i stereotipa i povećanju tolerancije lica sa invaliditetom</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>REALIZOVANO</p>	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	<p>MLJMP u Izvještaju navodi da kontinuirano realizuje medijsku kampanju koja ima za cilj podizanje svijesti javnosti u Crnoj Gori prema OSI. U 2017. je realizovana kampanja „Svi zajedno za jednakost“. Između ostalog, kampanja je podrazumijevala štampanje i distribuciju flajera na Brajevom pismu.</p> <p>Komentar Mreže: Ministarstvo sprovodi kampanju jednom u dvije godine, koje su usmjerene na sve marginalizovane grupe, a u istima se pored OSI pojavljuju žene, Romi, LGBT i druge zajednice. ***22,5% učesnika istraživanja je navelo da se diskriminacija dešava najčešće zbog invaliditeta i pola istovremeno (višestruka diskriminacija). Takođe, 67,2% OSI i članova njihovih porodica navodi da se s preprekama najčešće suočavaju zbog arhitektonske nepristupačnosti, nejednakog tretmana i postupanja prema njima u odnosno osoba bez invaliditeta, odnosno stavova drugih, i to posebno izrečenih stavova od nastavnog kadra, zaposlenih u lokalnim službama, posebno centrima za socijalni rad, Biroima rada, medicinskog osoblja i sl.* ***</p> <p>Ubuduće bi MLJMP trebalo da prati realizaciju mjere i njene efekte na ciljne grupe jer bi na osnovu njenog uticaja mogli efikasnije planirati buduće mjere, domet i dostignuće, odnosno vidljivost kampanje. ***U tom smislu, kao rezultat sprovedenog istraživanja kroz ovaj projekat, pokazuje se da je 52,4% OSI upoznato s kampanjom koju sprovodi MLJMP.***</p> <p>MLJMP u Izvještaju nije navelo informacije o dometu kampanje, broju obuhvaćenih ciljnih grupa i sl. Takođe, u istraživanju bi se pitanje o vidljivosti kampanje trebalo među pitanjima uvrstiti kako bi se zaista ocijenio uticaj kampanje i njena prepoznatljivost.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Organizovati edukaciju i treninge za različite ciljne grupe u cilju podizanja nivoa svijesti o licima sa invaliditetom i njihovim pravima	<p>Organizovati cikluse edukacija o mehanizmima zaštite od diskriminacije, namijenjene predstavnicima centara za socijalni rad</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa MRSS, NVO.	<p>U indikatorima rezultata nijesu kao dokaz navedeni linkovi izvještaja sa sprovedenih edukacija o zabrani diskriminacije, iako je u Izvještaju navedeno da su edukacije sprovedene. U Izvještaju se govori o obukama namijenjenim predstavnicima organa državne uprave i lokalne samouprave zaduženih za rad sa ranjivim društvenim grupama, dok aktivnost podrazumijeva obuku sa zaposlenima u centrima za socijalni rad, a uz to se ne vidi da li su predavači i učesnici pomenutih edukacija bile OSI. Među indikatorima se vidi da su relizovane četiri od ukupno šest radionica/seminara VIII ciklusa edukacija, što znači da sve planirane edukacije nijesu realizovane u roku, a takođe se ne realizuju u kontinuitetu. Ukoliko jesu, MLJMP mora u izvještavanju predstaviti dio koji se odnosi na OSI, kroz njegovu konkretnizaciju.</p> <p>Na primjer, poslednja tema edukacije u VIII ciklusu odnosila se na Zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom, a ona je realizovana 30. i 31. maja 2019. s predstavnicima lokalnih samouprava i predstavnicima Ministarstva za ljudska i manjinska prava, zbog čega se ova mjera/aktivnost ocjenjuje kao djelimično realizovana.</p> <p>Jedan od izvora verifikacije za Izvještaj: https://bit.ly/2Y9ux4s</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Pokrenuti i sprovoditi kampanju za podizanje nivoa svijesti javnosti o licima sa invaliditetom i njihovim pravima, uključujući rad sa djecom od najranijeg uzrasta i kroz sve nivo obrazovnog sistema	<p>Organizovati edukativne radionice za djecu sa invaliditetom o ljudskim pravima lica sa invaliditetom</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>REALIZOVANO</p>	NVO u saradnji sa MLJMP, MPS	<p>MLJMP u Izvještaju, između ostalog, navodi i da su: održane edukativne radionice za djecu sa invaliditetom, distribuiran je edukativni materijal, sprovedene su 4 javne kampanje, edukovani su učenici i nastavni kadari o ljudskim pravima i invalidnosti kroz radionice. Ove aktivnosti su sprovedile NVO, a među trenerima i učesnicima su bili i OSI. Izvještaj obuhvata i broj osoba koji su bili učesnici aktivnosti.</p> <p>Preporuka: Navedene aktivnosti bi u budućem periodu trebalo planirati sistemski i uz izdvajanje redovnih sredstava, koja ne smiju biti uslovljena isključivo aktivnostima NVO, bez podrške nadležnih resora, kako bi obuhvat djece bio brojniji, regionalno zastupljen, i uključivao sve nivo obrazovanja, od predškolskog do visokog.</p>	
Podsticati medije da promovišu prava i zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom	<p>Kampanja i promocija zaštite lica sa invaliditetom u medijima</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>REALIZOVANO</p>	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, mediji	<p>Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, navodi da, kontinuirano realizuje medijsku kampanju koja ima za cilj podizanje svijesti javnosti u Crnoj Gori, posebno prema najranjivijim grupama u koje spadaju i lica sa invaliditetom. Tokom 2017. i 2018. organizованo je, kako navode, više kampanja u tu svrhu.</p> <p>U Izvještaju se ne navode konkretnе aktivnosti s medijima i načinu izvještavanja medija, već se medij koristi kao posrednik za realizaciju, ali ne ujedno i medij kao nosilac aktivnosti, iako je bio predviđen.</p> <p>Predstavnica MLJMP-a je u intervjuu istakla da će se dodatno raditi na razvijanju saradnje s medijima kroz projekte, na način što će se mediji edukovati o ljudskim pravima i pravima OSI. Pored toga, naglasila je da je izmjena i dopuna Zakona o medijima predviđen za II kvartal 2019. (za koje je nadležno Ministarstvo kulture).</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Komentar Mreže: Ovdje se može konstatovati da je aktivnost realizovana, ali ne i mjera. Navedena mjera se treba proširiti aktivnostima koje podrazumijevaju edukacije zaposlenih u medijima, i podsticanje medija na samostalni rad, emisije i redovno izvještavanje o OSI, što je i zakonska obaveza. Dodatno, postojeći Zakon o zabrani diskriminacije LSI u članu 9. propisuje Govor mržnje i omalovažavanje, kao poseban oblik diskriminacije koji se može pojaviti i u medijima i od strane medija, pa bi u vezi s tim aktivnosti morale imati širi karakter i obim. Međutim, iako je Ministarstvo planiralo novu aktivnost u Akcionom planu za 2019. i 2020. "Organizovati događaj o načinu informisanja o problemima lica sa invaliditetom u medijima" opet nije jasna ciljna grupa navedene aktivnosti, niti uloga medija.</p>	
Uvesti i izraditi program o konceptu ljudskih prava lica sa invaliditetom i principu razumnih adaptacija u materijalima za polaganje stručnog ispita za rad u državnim organima	„Izrada Curiculuma“ Rok 2018 NIJE REALIZOVANO	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Uprava za kadrove	<p>Objašnjenje o nerealizaciji mjerne nije zadovoljavajuće i nema kritički odnos prema onome ko je odgovoran za realizaciju ove mjere.</p> <p>Adekvatnije bi bilo da je naziv aktivnosti glasio „Izrada programa edukacije o temama ljudskih prava OSI i principu razumnih adaptacija“ imajući u vidu cilj koji se želi postići. Takođe, za realizaciju ove mjere ne može niko drugi biti nadležan sem navedene institucije (MLJMP mora angažovati Upravu za kadrove za realizaciju, ili obratno), a u preporukama Izvještaja MLJMP je navedeno da se treba utvrditi nova nadležnost za implementaciju ove mjere, što je i potvrđeno u intervjuu sa predstavnicom MLJMP-a. Ona je istakla da pored Uprave za kadrove obuke mogu sprovoditi i sertifikovani službenici MLJMP-a po pozivu UZK, bez navođenja da li zaposleni u MLJMP posjeduju trenerске i druge vještine o primjeni i sprovođenju razumnih adaptacija.</p> <p>Na pitanje „Zašto MLJMP ne vodi posebne evidencije o obukama namjenjenim zaštiti od diskriminacije OSI“, dobili smo odgovor da će sugestije za vođenje evidencija biti prihvачene za naredni izvještaj.</p>	

II OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI PRISTUPAČNOSTI

PODOBLAST: DISKRIMINACIJA U OBLASTI PRISTUPAČNOSTI OBJEKATA U JAVNOJ UPOTREBI I JAVNIM POVRŠINAMA

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjeri / aktivnosti
Obezbjediti implementaci- ju propisa i izgradnju pristupačnog okruženja	Praćenje i nadzor im- plementacije propisa Rok 2017/2018 NIJE REALIZOVANO	Uprava za inspekcijske poslove	Zakon o planiranju i gradnji nije adekvatno implementiran jer prijave za diskriminatorsko postupanje, odnosno kršenje propisa u dijelu elemenata i standarda pristupačnosti prilikom planiranja i gradnje, ne postoje, a propusti su jako vidljivi, posebno kada su u pitanju ranije izgrđeni objekti. Organizacije osoba s invaliditetom upozoravaju da se postojeći standardi ne poštuju ni prilikom izgradnje novih objekata. *** Jako visok prosenat, 92,2% OSI je upoznato s obaveznom pristupačnošću svih javnih objekata i površina, dok 96,9% njih smatra da bi troškove omogućavanja pristupačnosti trebale snositi same javne ustanove koje nijesu pristupačne, lokalne samouprave, odnosno budžet Crne Gore. Tako je npr. u okviru pitanja šta je potrebno prioritetno uraditi kako bi se poboljšao položaj OSI, njih 48,4% navelo de se trebaju ukloniti barijere s kojima se suočavaju.***	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Država redovno ne sprovodi monitoring pristupačnosti, niti vodi evidenciju o eventualnim sankcijama za nepoštovanje pristupačnosti. Navedeno se potvrđuje i činjenicom da je Direktorat za inspekcijske poslove i licenciranje izvjestio da nema evidencija o prijavama. Takođe se navodi da <i>inspekcije nijesu konstatovale nepravilnosti</i>, što bi značilo da se Zakon dosljedno primjenjuje. Kao dokaz nedovoljne, i nepotpune aktivnosti inspekcijskih organa navodimo da se na godišnjem nivou pokrene 4-5 postupaka za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi, a po kojima je svaka dosadašnja presuda pozitivno riješena za žrtvu diskriminacije, odnosno postoji sudska praksa utvrđivanja počinjene diskriminacije.</p> <p>UIP bi morala voditi posebne evidencije o kršenju normi koje se odnose na elemente i standarde pristupačnosti, kako prilikom planiranja, tako i prilikom izgradnje, odnosno rekonstrukcije objekata, posebno da se ovakva praksa nastavlja već godinama.</p>	
Edukovati državne i lokalne službenike i namješteneke i vršioce javnih funkcija o konceptu pristupačnosti postojećih objekata	Aktivnost 1 Organizovati seminare REALIZOVANO	MORT u saradnji sa Upravom za kadrove Crne Gore	<p>U Izvještaju se navodi da su u cilju organizacije ovih aktivnosti tokom 2017. organizovana 4 okrugla stola, i tokom 2018. održana su, takođe, 4 okrugla stola. Učesnici su bili starješine organa lokalne samouprave nadležni za poslove uređenja prostora i izgradnje objekata, rukovodioci javnih preduzeća i javnih ustanova. Događaji su obuhvatili 53 učesnika/cu tokom 2017. i 51 učesnika/cu tokom 2018.</p> <p>Preporuka Mreže: Buduće aktivnosti bi morale obuhvatiti i radionice i seminare, kao posebne aktivnosti edukacije, osim okruglih stola čiji je sadržaj i svrha drugačiji po metodologiji, i ne mogu po svom sadržaju biti dovoljno edukativni za sticanje specifičnih znanja.</p>	

PODOBLAST: DISKRIMINACIJA U PRISTUPU INFORMACIJAMA I KOMUNIKACIJAMA

.....

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Obezbijediti implementaciju preporuka utvrđenih u Analizi usklađenosti zakonodavstva Crne Gore sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom u oblasti pristupačnosti informaciono komunikacionih tehnologija	Izmijeniti Zakon o unutrašnjoj trgovini Rok 2017/2018 <div style="background-color: red; color: white; padding: 2px 10px; display: inline-block;">NIJE REALIZOVANO</div>	ME	Poslednji Zakon o unutrašnjoj trgovini je mijenjan 2011. U okviru podoblasti Diskriminacija u oblasti privatnih dobara i usluga dat je opširniji komentar.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Ustanoviti generalni zahtjev za pristupačnost svih izvora informacija i sredstava komunikacije koji su objavljeni na portalima organa državne uprave	Aktivnost 1 Izrada Smjernica za kreiranje dokumenata na portalu i podportalima Vlade Crne Gore dostupnih licima sa invaliditetom. Rok 2017 REALIZOVANO	MJU	<p>Na osnovu navedenog u Izvještaju mjera i aktivnosti koje prate realizaciju mjeru se mogu smatrati realizovanim, ali bi u cilju praćenja njihove svrhe i uticaja trebalo pratiti sprovođenje, odnosno poštovanje smjernica.</p> <p>Za izrađene smjernice veoma je važno vršiti i monitoring primjene, što znači da sama objava smjernica nije dovoljna. Pored toga, Izvještaj u obrazloženju mjeru ne sadrži linkove koji vode do smjernice. Ovakav dokument morao bi biti dostupan u svakom trenutku. Lako smjernice postoje, institucije i dalje objavljaju dokumente i druge materijale koji se nalaze u formatima koje ne podržavaju čitači ekrana, odnosno nepristupačnim formatima (skenirani dokumenti, dokumenti sačuvani kao jpg format i dr.).</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	Aktivnost 3 Izrada novih smjernica za razvoj i upravljanje internet prezentacijama državnih organa, organa državne uprave i organa lokalne uprave Rok 2017/2018 REALIZOVANO			
Ohrabriti sredstva informisanja i komunikacija u privatnom vlasništvu da u što većoj mjeri obezbijede pristupačnost infomacija licima sa svim oblicima invaliditeta	Organizovati radne sastanke za predstavnike privatnih medija Rok 2018 REALIZOVANO	MJU	<p>U Izvještaju se navodi da je u organizaciji MJU i Agencije za elektronske medije Crne Gore organizovana radionica s ciljem informisanja profesionalnog kadra i druge zainteresovane javnosti koje se bave proizvodnjom i kreiranjem TV/video sadržaja, pružaocima medijskih usluga na WEB portalima o mogućnostima pružanja usluga dostupnih OSI, kao i o tehnologijama koje omogućavaju OSI veću dostupnost i jednak pristup njihovim sadržajima.</p> <p>U Izvještaju nema linka koji vodi do podataka o realizovanim aktivnostima. Takođe, nisu navedeni kvalitativni i kvantitativni indikatori realizovane aktivnosti, što bi u narednom periodu morala biti praksa.</p>	

PODOBLAST: DISKRIMINACIJA U PRISTUPU JAVNOM PREVOZU

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Obezbijediti implementaciju preporuka utvrđenih Analizom usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom u oblasti javnog prevoza	Aktivnost 1 Izmijeniti Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju Rok 2017 DJELIMIČNO REALIZOVANO Aktivnost 2 Izmijeniti Zakon o bezbjednosti organizaciji i efikasnosti željezničkog prevoza Rok 2018 NIJE REALIZOVANO	MSP	Aktivnost 1 <p>Izmijenjen je Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju, međutim, stepen realizacije ove aktivnosti ne odgovara zahtjevu jer Zakon nije usaglašen ni sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom, niti s Konvencijom UN. Nijedna norma koja se tiče pristupačnosti saobraćaja i prevoznih sredstava u saobraćaju nije usvojena osim normi koje se tiču taksi vozila. Iako Zakon u početnim odredbama, odnosno u članu 6. značenje izraza definiše da „javni prevoz putnika ili tereta je prevoz koji je pod jednakim uslovima dostupan svim korisnicima prevoznih usluga i obavlja se u komercijalne svrhe“, on ne sadrži opšte odredbe zabrane diskriminacije, niti u garancijama prava definije dostupnost usluge kao načelo ili obavezu.</p> <p>Usvojene su i implementirane preporuke koje se tiču terminoloških izmjena, međutim, što se tiče izmjena koje se odnose na autobuske stanice može se zaključiti da se radi o već usvojenim standardima koji su predviđeni za javne objekte i javne površine definisane u okviru Zakona o planiranju i gradnji. Pozitivno je to što su Zakonom o prevozu u drumskom saobraćaju predviđeni određeni standardi pristupačnosti kao uslov za licenciranje autobuskih stanica.</p> <p>Osim norme koja predviđa najmanje dva sjedišta namijenjena licima sa invaliditetom i norme koja se tiče olakšanog pristupa licima sa invaliditetom, nema normi koje garantuju obveznu pristupačnost i dostupnost usluga kojima se reguliše javni saobraćaj, kao što je slučaj s Direktivom EU.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Ovi komentari se već nalaze u preporukama Analize usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.</p> <p>Zakon je više namijenjen prevoznicima, dok ne obezbjeđuje garancije prava putnika. Zakon reguliše način i uslove obavljanja prevoza (obaveze prevoznika i putnika). U cilju usklađivanja s evropskom regulativom, donijet je Predlog Zakona o dopunama Zakona o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju^[7], koji između ostalog definiše odredbu, koja se tiče boravka lica sa invaliditetom na autobuskim stanicama: obavezna stanična usluga „smještanja putnika u prevozno sredstvo”.</p> <p>Aktivnost 2</p> <p>Zakon o bezbjednosti organizaciji i efikasnosti željezničkog prevoza nije mijenjan, a nerealizovanje ove aktivnosti govori o neadekvatnom planiranju mjera i aktovnosti bez prethodne situacione analize.</p> <p>U Analizi se navodi da je potrebno u Zakonu o bezbjednosti, organizaciji i efikasnosti željezničkog prevoza obezbijediti smještaj za putnike s invaliditetom, mogućnost njihovog kretanja kroz kompoziciju voza, kao i pristup toaletnim prostorijama. U razgovoru s predstnikom MSP-a rečeno je da Uprava za željeznicu planira Analizu pristupačnosti željezničkih stanica i da će ova Analiza biti svima dostupna. Istakao je da se planira nabavka tri nova voza do 2021.</p>	

⁷ Intervju sa Daliborom Miloševićem i Bojanom Radomanom iz Ministarstva za saobraćaj i pomorstva (Direktorat za drumski saobraćaj) i Milanom Bankovićem (Direktorat za željeznički saobraćaj) je održan 25.6.2019. u prostorijama MSP-a.

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			*** Oblast saobraćaja, odnosno javnog prevoza je, inače, ocijenjena kao drugorangirana po slučajevima i stepenu diskriminacije koju trpe OSI imajući u vidu da je visok procenat učesnika istraživanja, preko 70%, na pitanje da ocijene stepen barijera na ulici, okruženju javnom prostoru, objektima u javnoj upotrebi i saobraćaju, izabrao upravo oblast saobraćaja.***	
Omogućiti pristup informacijama i komunikacijama u javnom prevozu licima sa svim oblicima invaliditeta	<p>Implementacija Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>	MSP, lokalne samouprave	<p>Kada su u pitanju norme Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, a koje se tiču autobuskih stanica, one su već obuhvaćene Zakonom o planiranju i gradnji, i predstavljaju samo segmet onoga što bi zapravo trebalo biti implementirano u praksi.</p> <p>Implementacija Zakona je neadekvatna. Izvještaj ne sadrži informacije o tome koliko je stanica pristupačno, koliko ih je prilagođeno u izvještajnom periodu i koje su aktivnosti preduzete u praksi. Izvještaj ne sadrži informacije o pristupačnosti svih segmenata prilikom korišćenja usluge prevoza: informacije u pristupačnom formatu i u samom vozilu (posebno namijenjene osobama s oštećenim vidom i slušom).</p> <p>Samim tim, radi se o djelimično realizovanoj mjeri.</p> <p>Na pitanje na koji način MSP prati sprovodenje i primjenu propisa, u intervju smo od predstavnika MSP-a dobili informaciju da je za to nadležna inspekcijska organ za dramski saobraćaj i da se implementacija propisa prati kroz taj inspekcijski organ.</p>	

PODOBLAST: DISKRIMINACIJA U PRUŽANJU JAVNIH I PRIVATNIH DOBARA I USLUGA

.....

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Obezbijediti implementaciju preporuka utvrđenih Analizom usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom u oblasti pristupa javnim dobrima i uslugama	Izmijeniti Zakon o unutrašnjoj trgovini Rok 2017/2018 NIJE REALIZOVANO	ME	<p>Ministarstvo ekonomije je u Izvještaju navelo da ne prihvata predložene izmjene iz Analize.</p> <p>Međutim, Ministarstvo ekonomije ne može da ne prihvati preporuke iz Analize jer je to dokument koji je Vlada usvojila, a na koji je Ministarstvo ekonomije samim tim dalo saglasnost, u suprotnom date mјere se ne bi mogle naći u ovom dokumentu. Na ovaj način pokazuje se neogovaraajući stepen koordinacije i subordinacije između samih ministarstava, ali i ministarstava i Vlade. Ovo je jedan od primjera koji bi se na sjednici Vlade, prilikom usvajanja dokumenata, morao raspraviti i nakon rasprave donijeti odgovarajući zaključak Vlade.</p>	

III OBLAST

DISKRIMINACIJA U POSTUPCIMA PRED NADLEŽNIM ORGANIMA

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Razmotriti preporuke iz Analize usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom	Aktivnost 1 Prilikom rada na izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku razmotriti preporuke iz Analize usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN	MP	Aktivnost 1 Članom 102 Zakona o parničnom postupku nigdje nije pomenut znakovni jezik, a takođe se znakovni jezik ne pominje ni u drugim članovima istog zakona. Navedena norma o kojoj je Vlada izvjestila, odnosno koju je MLJMP prihvatio po izvještaju Ministarstva pravde glasi: <i>Troškovi prevodenja na jezik nacionalnih manjina, koji nastaju primjenom odredaba Ustava i ovog zakona o pravu pripadnika nacionalnih manjina na upotrebu svog jezika padaju na teret sredstava suda.</i> Na ovaj način se neprecizno i nekorektno izvještava o realizaciji predviđenih aktivnosti. Tokom intervjua sa predstavnicom MP ^[8] smo dobili informaciju da su poslanici Skupštine Crne Gore usvojili Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku u junu 2019 , i da se u tom rješenju nalazi odredba o znakovnom jeziku.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	<ul style="list-style-type: none"> o pravima lica sa invaliditetom. <p>Rok 2018</p> <div style="background-color: red; color: white; padding: 5px; text-align: center;">NIJE REALIZOVANO</div>		<p>Navedeno znači da je MP unaprijed izvijestilo o realizaciji aktivnosti, koja se nalazila u Nacrtu, ali nije bila usvojena, pa samim tim ni primjenljiva u praksi. Neprihvatljivim smatramo praksu da se u Izvještaju za 2017/2018. nalaze informacije koje će, MOŽDA BITI REALIZOVANE U 2019. jer to zavisi od konačnog dokumenta i vremena kada on bude usvojen, i u krajnjem od volje poslanika/ca.</p> <p>Naime, izmjenama zakona je predviđena izmjena člana 102 koji se tiče troškova prevođenja na znakovni jezik na način da će ti troškovi pasti na teret suda. Takođe, u Predlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku predviđena je izmjena člana 35 tako da se propisuje obavezno preispitivanje stanja lica koje je u postupku za oduzimanje poslovne sposobnosti, sem u slučaju ako bi se to štetno odrazilo po njegovo zdravlje ili ako saslušanje uopšte nije moguće, s obzirom na "duševno ili fizičko stanje tog lica". Članom 40 se predviđa da u rješenju o oduzimanju poslovne sposobnosti sud određuje rok koji ne može biti duži od pet godina, do čijeg isteka se utvrđuje da li i dalje postoje razlozi za oduzimanje poslovne sposobnosti. Dakle, novim rješenjem je propisana obavezna revizija rješenja o oduzetoj poslovnoj sposobnosti, ali se rok i dalje čini problematičnim. Takođe, postojeće predložene izmjene ne znače ujedno i promjenu režima oduzimanja poslovne sposobnosti odnosno zamjenskog odlučivanja, odlučivanjem uz podršku.</p> <p>Na pitanje „Na koji način se kontroliše odsustvo zloupotreba prilikom oduzimanja poslovne sposobnosti“ predstavnica MP-a je navela da oni nisu nadležni za to pitanje.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Na pitanje „Zašto MP nije uradilo posebnu analizu usklađenosti crnogorskih propisa s Konvencijom UN s obzirom na složenost propisa i obima izmjena koje treba izvršiti“, u intervjuu smo dobili podatak da je za IV kvartal 2020, planirana Analiza nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, što opet nije konkretni odgovor na pitanje, imajući u vidu da je priprema i donošenje posebne Analize proisteklo kao Zaključak tokom rada ekspertske radne grupe na izradi postojeće Analize, po kojoj je i izrađen ovaj Akcioni plan. Dakle, prije svega je potrebna Analiza usaglašenosti zakonodavstva koje tretira pritup pravdi i jednakom priznanju pred Zakonom sa Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	<p>Aktivnost 2</p> <p>Prilikom rada na izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore izmijenjeni su član 42.a na način što je prepoznat invaliditet kao otežavajuća okolnost prilikom odmjeravanja kazne, član 159 kojim je takođe prepoznat invaliditet kao osnov za povredu ravnopravnosti i član 443 na način da se prepoznae invaliditet kao osnov diskriminacije u odredi bi koja reguliše rasnu diskriminaciju. Navedene izmjene ne predstavljaju ni približno potrebni obim izmjena i ne mogu se smatrati dovoljnim, zbog čega je i sama aktivnost morala biti konkretnija i definisati konkretnе zahtjeve za izmjenama i dopunama KZ.</p> <p>Izvor verifikacije: https://bit.ly/2Sje4p3</p> <p>Rok: 2016</p> <p>Pretpostavljamo da se desi la greška jer se AP odnosi na 2017/2018.</p> <p>NIJE REALIZOVANO</p>		Aktivnost 2	

IV OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI SOCIJALNE

ZAŠTITE, ADEKVATNOG ŽIVOTNOG

STANDARDA, SAMOSTALNOG ŽIVOTA I ŽIVOTA

U ZAJEDNICI

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjeri / aktivnosti
Unaprijediti Zakon o soci- jalnoj i dječjoj zaštiti u skladu sa međunarod- nim standard- ima	Izmijeniti Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti Rok 2017 NIJE REALIZOVANO	MRSS	U Crnoj Gori ne postoje razvijeni servisi podrške, niti dovoljna podrška države za adekvatan životni standard i socijalnu zaštitu. Država Crna Gora, potpuno suprotno garancijama Konvencije UN sistemski krši ljudska prava osoba s invaliditetom na način što novim rješenjima Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti ukida jedno od prava na materijalna davanja: ličnu invalidinu ili dodatak za njegu i pomoć, navodeći da su ta dva prava u stvari „spojena u jedno“. Tako, na osnovu novog rješenja korisnici prava na dodatak za njegu i pomoć ne mogu ostvariti pravo na ličnu invalidinu i obratno. Iako po Zakonu pravo na ličnu invalidinu imaju osobe sa teškim invaliditetom, ukoliko ostvare ovo pravo one ne mogu ostvariti pravo na dodatak za njegu i pomoć.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Dodatno, podzakonskim aktom se ne definišu uslovi i način ostvarivanja prava, već čak i korisnici prava, pa su tako mnoge OSI i koje imaju visok procenat invalidnosti izostavljene u navođenju „medicinskih indikacija“. Ova dva prava su, inače, definisana u funkcionalnom modelu pristupa invaliditetu, pa ih OSI ostvaruju zbog smanjenih funkcionalnosti, a ne potrebe za podrškom, odnosno prevazilaženja prepreka.</p> <p>Objedinjavanje ovih prava, koja su po svojoj suštini različita, dovelo je do toga da je ukupan broj korisnika prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite znatno smanjen. Zbog svega iznijetog, ne može se smatrati da je Zakon o dječjoj i socijalnoj zaštiti u potpunosti usklađen sa Konvencijom UN.</p> <p>Dodatno, u ovom dijelu Izvještaja se navode i izmijenjene odredbe koje se ne odnose na OSI već npr. na građane u stanju socijalne potrebe (materijalno obezbjeđenje porodice), kao i pravo roditelja – naknada po osnovu rođenja djeteta.</p> <p>Takođe, važno je napomenuti, da Konvencija članom 23 propisuje da se mora pružiti podrška roditeljima s invaliditetom, što nije učinjeno ovim Zakonom.</p> <p>Odredbama ovog Zakona nije navedeno kako se on sprovodi na lokalnom nivou i koliko njegova primjena ima uticaja na omogućavanje samostalnog života i života u zajednici, kako je i propisano Konvencijom. Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti nije propisana obaveza, već mogućnost lokalnih samouprava da razvijaju servise na lokalnom nivou, a proces decentralizacije, odnosno razvoja servisa podrške na lokalnom nivou još uvijek nije zaživio i nijesu navedeni podaci u Izvještaju koji bi potvrdili sprovođenje ove aktivnosti.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Član 19 Konvencije prepoznaće personalnu asistenciju kao posebno pravo, odnosno alatku za realizaciju samostalnog života u zajednici. Ne postoji definisana procedura za ostvarivanje ovog prava, već je ono garantovano među uslugama podrške za život u zajednici, a Pravilnik koji definiše standarde miješa ulogu neposrednog pružaoca i realizatora usluge.</p> <p>Prilikom intervjua sa predstnikom Ministarstva rada i socijalnog staranja^[9] smo informisani o tome da su se izmijene i dopune Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti uglavnom odnose na tehničku usklađenost, ali da suštinskih izmjena nije bilo. Takođe smo informisani da se očekuje izmjena ovog zakona u narednom periodu.</p>	
Formirati registro lica sa invaliditetom, kao i obezbi- jediti pristup informacijama i samo inform- isanje licima sa invaliditetom o pravima iz so- cialne i dječje zaštite	Aktivnost 1 Izrada projektnog zadatka Registro: kriterijumi, obim, vrsta podataka i sl. <div style="background-color: red; color: white; padding: 2px 10px; text-align: center;">NIJE REALIZOVANO</div>	CZSR, MRSS, NVO, međunarodne organizacije	<p>Pitanje Registra se proteže još od 2008. kroz Strategiju za integraciju OSI i nema vidljivih rezultata, zbog čega navedena mjera nije realizovana. Svi dosadašnji sastanci sa predstvincima OOSI i državnim institucijama ukazuju na to da postoji sukob nadležnosti, na način da institucije ne mogu da se „dogovore“ oko nadležanosti za koordinaciju implementacije ove obaveze. Ne postoji politička volja, a primjećuje se nedostatak kapaciteta u MZ, MRSS i CZSR.</p> <p>U Izvještaju je navedeno da u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti centri za socijalni rad imaju registro korisnika prava i usluga iz domena socijalne i dječje zaštite. S druge strane, u skladu sa Strategijom za integraciju OSI, u Akcionom planu 2018/2019, kao koordinator za formiranje registra lica sa invaliditetom se navodi Ministarstvo zdravlja.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	Aktivnost 2 Izrada softver-skog rješenja Registra Rok 2017 NIJE REALIZOVANO		<p>Predstavnik MRSS-a je u intervjuu potvrdio nepostojanje registra i nije izvijestio o bilo kakvima aktivnostima sprovedenim u cilju realizacije ove aktivnosti.</p> <p>U ovom slučaju Vlada bi morala imati aktivniju ulogu, odnosno zadužiti nadležni resor i definisati rokove za sprovođenje posebno imajući u vidu da je neprihvatljivo nesprovođenje ove mjere od 2008. *** O važnosti postojanja jedinstvenog registra dovoljno govori činjenica da je 81,3% OSI navelo da su različiti institucije i organizacije prikupljale podatke o njihovom invaliditetu. Bez obzira na to, 10,7% OSI, od ukupnog broja onih koji su obuhvaćeni istraživanjem, još uvijek nema rješenje o utvrđenom invaliditetu. U toku istraživanja, posebno sprovedenog posredstvom fokus grupa, više puta je ponovljen stav da diskriminacijom smatraju i činjenicu da „osobe s invaliditetom konstantno trebaju dokazivati invaliditet“, nemogućnost dobijanja jedinstvenog rješenja, ili posebno izraženu diskriminaciju u odnosu na vrstu i stepen oštećenja.***</p> <p>Zbog nepostojanja Registra nemoguće je donijeti adekvatne i kvalitetne politike koje se tiču osoba s invaliditetom, pa je logična, nedosljedna i nepotpuna politika u drugim oblastima.</p>	
Uspostavi- ti, razviti i promovisati usluge iz siste- ma socijalne i dječje zaštite	Razviti, uspostaviti i promovisati usluge iz sistema socijalne i dječje zaštite Rok 2017/2018 NIJE REALIZOVANO	MRSS	<p>U Izvješaju su navedene usluge iz oblasti socijalne i dječje zaštite koje su promovisane (pomoć u kući, nacionalna SOS telefonska linija za pomoć žrtvama nasilja u porodici, projekat Porodični saradnik, prihvatilište za beskućnike u Glavnom gradu, prihvatilište za odrasle i stare JU Dom starih „Grabovac“ u Risnu, prihvatna stanica za žrtve nasilja u porodici), ali među kvantitativnim indikatorima koji su navedeni nije vidljivo da li su korisnici tih usluga bile i OSI, posebno imajući u vidu da su sve ove usluge namijenje širim ciljnim grupama. Šta više, telefonska SOS linija je namijenjena ženama žrtvama nasilja, ali MRS i druge institucije ne vode posebne evidencije o ženama s invaliditetom, pa o nasilju nad njima ne postoje nikakve evidencije.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Pomoć u kući je osim osobama s invaliditetom, uključujući i djecu namijenjena i starijim ljudima. Sve navedeno ukazuje na nepostojanje posebnih i diferenciranih evidenciјa, pa samim tim ni procjene potreba i adekvatnog planiranja usluga, zbog čega Mreža smatra da aktivnost nije realizovana.</p> <p>Izvještaj bi morao uključuti konkretnе usluge za OSI: personalna asistencija, tumač za znakovni jezik, podržano stanovanje i dr. Uključujući broj i strukturu korisnika, izdvojena finansijska sredstva, obim pruženih usluga i dr.</p> <p>***Iako je usluga tumača za znakovni jezik prepoznata Zakonom, nijedna OSI od obuhvaćenih istraživanjem, na pitanje koje usluge koristi iz oblasti socijalne i dječje zaštite, nije navela ovu uslugu. Takođe, 34,8% OSI i članova njihovih porodica je navelo da troškove usluga koje koriste pokriva ministarstvo ili neki drugi državni organ, dok je čak 65,2% njih navelo da su troškove koje su koristili snosili drugi subjekti, uključujući i njih samostalno.***</p>	
Omogućiti sistematsko i organizованo stručno usavršavanje pružalaca usluga za lica sa invaliditetom i stručnih radnika saradnika u socijalnoj i dječjoj zaštiti	Aktivnost 1 Obuka stručnih radnika i stručnih saradnika u sistemu socijalne i dječje zaštite <div style="background-color: #ff9933; color: white; padding: 2px 10px; display: inline-block;">DJELIMIČNO REALIZOVANO</div>	MRSS, ZSDZ	<p>U izvještaju je samo kvantitativno navedeno da su tokom 2017. i 2018., realizovane obuke za stručne radnike, stručne saradnike i saradnike, ali nisu data detaljna objašnjenja o tome koje su obuke održane, koje teme su obuhvaćene, ko su bili realizatori i ko su bili predavači.</p> <p>Nema linkova kao dokaza o realizaciji, niti naziva obuka/treninga koji su održani za stručne radnike i saradnike u sistemu socijalne i dječje zaštite.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	Aktivnost 2 Obuka pružalaca usluga u sistemu socijalne i dječije zaštite Rok 2017/2018 DJELIMIČNO REALIZOVANO		Nema uticaja sprovedenih obuka, niti broja obučenih stručnih radnika i saradnika. Ocjena realizacije kao djelimična je data iz razloga što je Mreža u saznanju da su organizovane neke obuke, ali bi MRSS i ZSDZ u budućem periodu Izvještajem morao obuhvatiti i sve navedene informacije u ovom komentaru, odnosno na bazi dokaza.	

V OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI PRIVATNOSTI I PORODIČNIH ODNOSA

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Razmotriti preporuke iz Analize usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom	Prilikom rada na izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore razmotriće se preporuke iz Analize usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom Rok 2017/2018	MP	<p>Navođenje n/a u indikatorima govori o neodgovornosti onih koji sprovode aktivnost. Neozbiljno je da se aktivnost smatra neprimjenjivom (Not Applicable - N/A) i to bez obrazloženja, a da je ista mjera usvojena Akcionim planom.</p> <p>Od predstavnice MP u razgovoru smo dobili obrazloženje da "službenici koji su bili zaduženi za realizaciju ove mjeru nije bilo jasno na šta se ona konkretno odnosi". Na ovaj način se MP jednako kao ME odnosi prema definisanim obavezama. Ovakva vrsta dokumenta podrazumijeva saglasnost svih resora, pa se ni ova mjeru bez saglasnosti MP nije mogla naći u Akcionom planu.</p> <p>Pripadnici/e posebno ranjivih kategorija lica, a posebno osobe s invaliditetom se, zbog dominantnog odnosa društva prema njima, bazirano na konstantnoj diskriminaciji i protivpravnom uskraćivanju ili ograničavanju njihovih prava i sloboda, neprestano nalaze u ulozi žrtve različitih krivičnih djela. Tu između ostalog spadaju i krivična djela protiv braka i porodice (zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica, nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, kršenje porodičnih obaveza).</p>	

VI OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI VASPITANJA,

OBRAZOVANJA, STUČNOG OSPOSOBLJAVANJA

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Unaprijediti pravni okvir u smjeru pune primjene načela zabrane diskriminacije	Izmjene i dopune zakona na svim nivoima obrazovanja i vaspitanja u cilju obezbjeđivanja jednakih prava i zabrane diskriminacije Rok 2017/2018 DJELIMIČNO REALIZOVANO	Ministarstvo prosvjetе	U Izvještaju nije naznačeno šta je konkretno izmijenjeno i dopunjeno u zakonima koji su pobrojani (Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, Zakon o gimnaziji, Zakon o stručnom obrazovanju, Zakon o visokom obrazovanju i Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju). Takođe, nije dat osvrt na preporuke koje je dao Komitet UN o pravima OSI iz septembra 2017, niti se navodi šta je urađeno u smislu poboljšanja procesa inkluzivnog obrazovanja, prije svega, u dijelu pristupačnosti obrazovnih ustanova i nastavnih kurikuluma, odnosno nastavnog plana i procesa, posebno preduzetih mjera izjednačavanja mogućnosti. Dalje, u zakonskim propisima ne koristi se adekvatna terminologija, što dovodi do nesnalaženja i samih prosvetnih radnika u pripremi IROP-a i ITP. Na svim nivoima obrazovanja, sve do visokog, koriste se termini: posebne obrazovne potrebe, smetnje u razvoju, teškoće u razvoju, razvojni poremećaji i brojni drugi termini koji označavaju medicinski i funkcionalni model pristupa prema invaliditetu. Rezultat funkcionalnog modela pristupa invaliditetu ima za ishod integrativni pristup obrazovanju.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Kao posljedicu toga imamo segregaciju OSI, odnosno obrazovanje učenika po integracijskom modelu (u specijalizovanim školama, odjeljenjima i sl. ili veliki broj učenika u jednom odjeljenju, dok u većini drugih odjeljenja istog razreda nema učenika s invaliditetom). ***92,2% OSI i članova njihovih porodica smatra da bi oni trebali da se školuju u redovnim školama, dok visoko procenat njih navodi slučajevе diskriminacije upravo u ovoj oblasti. Primjeri se odnose na sužen i ograničen izbor obrazovnog profila, nepristupačnost, postupanje nastavnog kadra, nepristupačnost procesa obrazovanja, nedostatak pomagala i nepristupačnu literaturu.***</p> <p>Ministarstvo prosvјete ne raspolaže podacima koji se tiču broja studenata s invaliditetom i podacima koji se tiču njihovog smještaja u studentskim domovima, već tim podacima raspolažu organizacije koje se bave pravima osoba s invaliditetom, odnosno konkretno jedino UMH-CG.</p> <p>Napominjemo da je u oblasti obrazovanja Komitet UN zabrinut zbog odsustva sveobuhvatnog zakonodavstva na kvalitetno inkluzivno obrazovanje, kao i nedostatka podataka o djeci sa invaliditetom u redovnom obrazovanju, nepostojanja informacija o afirmativnim i nediskriminatorskim mjerama za upis i prihvatljivi smještaj za studente s invaliditetom u redovnom obrazovanju, kao i da je pristup visokom obrazovanju uglavnom nedovoljan, odnosno ograničen.</p> <p>Dakle, zakoni u oblasti obrazovanja su i dalje djelimično usklađeni s Konvencijom, a oni suprotno principima Konvencije propisuju usmjeravanje u obrazovni process koje vrši Komisija na osnovu procjene, zatim segregaciju i grupisanje djece s invaliditetom, kao i integraciju u praksi.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Kontinuirano sprovoditi inkluzivne aktivnosti koje promovišu jednakost, različitost, nediskriminaciju (radionice, vršnjačko iskustvo, podrška i sl.)	Aktivnost 1 U školama organizovati radionice na teme jednakost prava, nediskriminacija. DJELIMIČNO REALIZOVANO Aktivnost 2 Pripremiti informativni materijal o pravima iz oblasti nediskriminacije za nastavni kadaš DJELIMIČNO REALIZOVANO Aktivnost 3 Sprovoditi obuke za primjenu IROP-a DJELIMIČNO REALIZOVANO	MPS, ZzŠ, NVO, međunarodni partneri	<p>Nije navedeno da li su učesnici radionica bila i djeca s invaliditetom, posebno imajući u vidu da mjera podrazumijeva i vršnjačko iskustvo, i ako jesu u kom broju, i da li su predavači bili OSI. U kompletnom dijelu izvještaja MPS navodi sve realizovane aktivnosti u oblasti inkluzivnog obrazovanja, ali bez navođenja posebnih informacija i podataka o aktivnostima usmjerenim isključivo na djecu s invaliditetom, odnosno na njihovo obrazovanje.</p> <p>Ne postoje informacije o pristupačnosti škola, akcenat je dat na resursnim centrima, a obrazovanje u tim ustanovama se ne može smatrati inkluzivnim obrazovanjem (oni bi trebali da služe kao podrška redovnom sistemu obrazovanja), ne vidi se koliko je djece OSI koristilo u praktici izrađene materijale.</p> <p>Zbog nenavođenja kvantitativnih i kvalitativnih indikatora, uticaja i ishoda aktivnosti stepen realizacije ocjenjuje se kao djelimičan.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	<p>Aktivnost 4</p> <p>Organizovati savjetovanje za kada na temu nediskriminacije</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p> <p>Aktivnost 5</p> <p>Osmisliti informativni materijal za test administratore na temu individualizacija kao uvod u nediskriminaciju</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p> <p>Aktivnost 6</p> <p>Uraditi informatore o dostupnosti i pristupačnosti</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>			

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Unaprijediti prikupljanja i razmjenu informacija i podataka o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom	Aktivnost 1 Obuka komisija za usmjeravanje po procjeni potreba NIJE REALIZOVANO Aktivnost 2 Savjetovanja za unošenje podataka u MEIS NIJE REALIZOVANO Aktivnost 3 Izrada uputstva i vodiča za vođenje evidencije o đeci sa smetnjama i teškoća u razvoju sa fokusom na pravo i nediskriminaciju Rok 2017/2018 NIJE REALIZOVANO	MPS, ZzŠ, NVO, međunarodni partneri	<p>U Izvještaju su ostali planirani indikatori, ali ne i izvještaj o njihovoj realizaciji, iako je data ocjena da je mjera/aktivnosti realizovana/e.</p> <p>Nisu navedeni podaci o broju obuka i broju obučenih za usmjeravanje u obrazovni proces, kao ni podaci o broju savjetovanja za unošenje podataka u MEIS i broju učesnika, a takođe, nije postavljen link na kojem se može pristupiti uputstvima i vodičima za vođenje evidencije o „djeci sa smetnjama i teškoćama u razvoju“ sa fokusom na pravo i nediskriminaciju.</p> <p>Zbog potpunog izostanka izvora verifikacije ocjenjuje se mjera kao ne-realizovana.</p>	

VII OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI PROFESIONAL

NE REHABILITACIJE, RADA I ZAPOŠLJAVANJA

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Obezbijediti implementaciju preporuka utvrđenih Analizom usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom	Aktivnost 1 Izmijeniti Zakon o radu Rok 2017 NIJE REALIZOVANO	MRSS	Aktivnost 1 Ova aktivnost nije realizovana u 2017. kako je bilo predviđeno. Predlog Zakona o izmjeni Zakona o radu je u skupštinskoj procesuri. Njegovo usvajanje Programom rada Vlade za 2019. planirano je u II kvartalu, međutim, Zakon nije usvojen ni do kraja juna 2019.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
			<p>Obrazloženje da „načelo zakona, propisuje da su radna mesta državnih službenika, odnosno namještenika dostupna svima pod jednakim uslovima“ govori o nedovoljnom razumijevaju cilja i suštine propisivanja mjera afirmativne akcije prilikom zapošljavanja.</p> <p>Novim Zakonom je propisano da <i>kandidati podliježu provjeri znanja, sposobnosti, kompetencija i vještina na osnovu čega se vrši izbor, odnosno donosi odluka o izboru kandidata</i>. Navedeno nije smjelo isključiti iz primjene princip afirmativne akcije jer se radi o „davanju prednosti kandidatu/kinji u situaciji kada ispunjava iste uslove, odnosno ima jednake kompetencije, i vještine“. Nerealizovanje aktivnosti, odnosno lošije rješenje od prethodnog prilikom izmjena zakona govori o nedovoljnom uvažavanju politika koje se tiču prava OSI. Dakle, mjera afirmativne akcije prilikom zapošljavanja je izbrisana iz novog rješenja.</p> <p>Ključni dokumet je izostavljen u Akcionom planu na način što izmjena Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom nije navedena kao aktivnost u okviru mjera u ovoj oblasti, iako se njegovo usvajanje planira još od 2015.</p>	
Smanjenje barijera i stereotipa poslodavaca prema licima sa invaliditetom i povećanje stepena njihove informisanosti o prednostima politike zapošljavanja licima sa invaliditetom	Realizovanje projekata po osnovu Javnog poziva za finansiranje projekata za zapošljavanje lica sa invaliditetom – grant šema Rok 2017/2018	MRSS, Zavod za zapošljavanje Crne Gore	<p>U Izvještaju su navedeni podaci o broju raspisanih javnih poziva za dodjelu grant šema, broju zaposlenih lica sa invaliditetom i broju poslodavaca uključenih u projekt koji potvrđuju realizaciju ove aktivnosti.</p> <p>U narednom periodu bilo bi značajno planirati da konkurs za finansiranje projekata za zapošljavanje – grant šema bude otvoren tokom cijele godine.</p>	

VIII OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI ZDRAVSTVENE

ZAŠTITE I PRISTUPA ADEKVATNIM POMAGALIMA

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Obezbijediti implementaci- ju Preporuka utvrđenih Analizom uskladjenosti Zakonodavst- va u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invalid- itetom	Aktivnost 1 Izmjena Zakona o pravima paci- jenata Rok III Kvartal 2017 2017/2018 NIJE REALIZOVANO	MZ, Institut za javno zdravlje, JZU i Fond za zdravstveno osiguranje, MZ i Javne zdravstvene ustanove	U Izvještaju objašnjenje za nesprovоđenje ove mjere ne postoji, osim navедene preporuke da se treba nastaviti s praćenjem preporuka iz Analize usklađenosti Zakona sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN. U razgovoru s predstavnicom Ministarstva zdravlja ^[10] , dobili smo infor- maciju da se Zakon o pravima pacijenata neće mijenjati. Međutim, o obavezama iz dokumenta koji je donijela Vlada, Ministarstvo niti bilo koja druga institucija ne mogu da donesu odluku o nerealizaciji aktivno- sti jer time ne poštju zaduženje od Vlade.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	<p>Aktivnost 2</p> <p>Izmjena Zakona o liječenju neplodnosti asisitiranim reproduktivnim tehnologijama</p> <p>Rok III Kvar- tal 2017 2017/2018</p> <p>NIJE REALIZOVANO</p> <p>Aktivnost 3</p> <p>Izmjena Zakona o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica</p> <p>NIJE REALIZOVANO</p>		<p>Zakon o liječenju neplodnosti asisitiranim reproduktivnim tehnikama je bio u skupštinskoj proceduri i s obzirom na to da je povučen neophodno je da prođe šest mjeseci jer prije isteka tog roka ne može ući u novu proceduru. S obzirom na to da nije usklađen sa direktivama, njegova izmjena planirana je za 2019.</p> <p>Kada je u pitanju Zakon o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica, planira se brisanje odredbi koje se tiču poslovne sposobnosti, tj. zamjenskog odlučivanja u slučaju medicinskih i drugih intervencija. Izmjene ovog zakona planirane su 2020.</p> <p>Takođe, u intervjuu je razgovarano i o Zakonu o uslovima i postupku za prekid trudnoće i zaključeno je da postoje diskriminatorne norme koje se moraju mijenjati, te shodno tome, po mišljenju predstavnice MZ neophodno je poslati Inicijativu za izmjenu ovog Zakona, kako bi se izvršile neophodne izmjene i dopune u dijelu uslova za prekid trudnoće (selektivni abortus zbog prepostavljenog invaliditeta). Ova aktivnost je planirana za drugi kvartal 2020.</p> <p>Zakon o zdravstvenoj zaštiti i Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju nijesu bili predmet Analize usklađenosti zakonodavstva, iako ih Mreža smatra neusaglašenim s Konvencijom, i u jednom segmentu diskriminatornom u odnosu na vrstu i stepen oštećenja, kao i godine starosti osiguranika.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Omogućiti ravnopravan pristup informacijama o seksualnom, reproduktivnom zdravlju i kontracepciji	Aktivnost 1 Preventivni pregledi na svim nivoima zdravstvene zaštite Rok 2017/2018 DJELIMIČNO REALIZOVANO Aktivnost 2 Pristup edukativnim radionicama u organizaciji Instituta za javno zdravlje i centrima za podršku, odnosno savjetovalištima na primarnom nivou zdravstvene zaštite uz obavezu, a po potrebi, prisustvo tumača, i usluge medijatora Rok 2017/2018 DJELIMIČNO REALIZOVANO	MZ i Javne zdravstvene ustanove	Aktivnost 1 <p>U izvještaju nije navedeno da li su preventivni pregledi i edukacije obavljene i s OSI. Samo je kvantitativno naveden podatak o broju preventivnih pregleda i edukativnih radionica, međutim, bez navođenja diferenciranih podataka o OSI, odnosno ženama s invaliditetom.</p> <p>Od predstavnice Ministarstva zdravlja dobili smo informacije da će podaci o preventivnom broju pregleda biti navedeni u narednom izvještaju, te da će nam naknadno dostaviti podatke o tome da li su OSI imale pregledе, što do zaključenja Izvještaja nije učinjeno.</p> Aktivnost 2 <p>Ova aktivnost nije jasno definisana, ne vidi se da li se odnosi na zaposlene u institucijama ili na OSI. Takođe, u Izvještaju ne postoje dokazi o tome da je aktivnost koja se odnosi na edukaciju zaposlenih za podršku na znakovnom jeziku sprovedena.</p> <p>U razgovoru s predstavnicom Ministarstva zdravlja je rečeno da ne postoje evidencije koje bi mogle potvrditi da su osobe s invaliditetom bile učesnici edukativnih radionica.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	Aktivnost 3 <p>Obezbjedjivanje i pristup informacija za lica sa oštećenjem vida i sluha uz podršku gestovnog prevodioca i u formatu pristupačnom za lica sa oštećenjem vida</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>		Aktivnost 3 <p>Indikatorima je predviđeno da se u svim ustanovama zdravstvene zaštite obezbijedi pristup informacijama za lica s oštećenjem vida i sluha u pristupačnom formatu, a realizovano je u samo pet. Takođe, ne postoji link/izvještaj kojima se potvrđuje realizacija ove aktivnosti, već se ličnim uvidom kod institucija koje su obezbijedile pristup informacijama za lica s oštećenjem vida i sluha može uvjeriti o realizaciju iste.</p> <p>Zbog svega navedenog, a imajući u vidu da u nekoj mjeri aktivnosti jesu realizovane, Mreža daje ocjenu djelimične realizacije.</p>	
Omogućiti ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama za lica sa invaliditetom u ruralnim i slabije razvijenim područjima	<p>Otvoriti ambulante u ruralnim područjima</p> <p>Rok 2017/2018</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>	MZ	S obzirom na ukupan broj ruralnih područja u Crnoj Gori, može se smatrati da tri otvorene ambulante nisu dovoljan broj da bi se aktivnost smatrala realizovanom u potpunosti. Dodatno, mjera nije prenesena, odnosno planirana i za naredni period, zbog čega se dosadašnje aktivnosti smatraju nepotpunim.	

IX OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI POLITIČKOG I JAVNOG ŽIVOTA

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Omogućiti lici- ma sa invalid- itetom jednake mogućnosti u izbornim aktiv- nostima	Aktivnost 1 Kampanje za po- dizanje svijesti o uključivanju lica sa invaliditetom u politički život NIJE REALIZOVANO Aktivnost 2 Edukacije za predstavnike/ce političkih parija/ medija i lica s invaliditetom REALIZOVANO	MLJMP u saradnji nadležnim institucijama	Aktivnost 1 U Izvještaju se ne vide se stvarni razlozi nerealizovanja ove aktivnosti. Navodi se samo da su razlozi nerealizoanja „organizacione prirode“ i da se ista prenosi za 2019/2010. Aktivnost 2 Ova aktivnost je u izvještaju navedena kao realizovana. Međutim, s obzirom na to da je u okviru projekta djelovanja Ženske političke mreže djelovala 251 političarka od kojih je samo jedna žena s invaliditetom, smatra se da ova aktivnost nije realizovana. Iz same suštine i načina na koji je aktivnost realizovana, može se vidjeti da ona i nije bila nami- jenjena ženama s invaliditetom, niti su organizacije OSI bile pozvane da učestvuju u aktivnostima. Dodatno, ovom aktivnošću sve i da jeste realizovana su obuhvaćene samo žene. Imajući u vidu da je značajno veći procenat muškaraca u politici aktivnost se i zbog toga smatra ne- realizovanom.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	Aktivnost 3 <p>Okrugli sto pod nazivom Učešće lica sa invaliditetom u političkom i javnom životu, bez diskriminacije</p> <p>Rok 2017/2018 Kontinuirano</p> <p>NIJE REALIZOVANO</p>		Aktivnost 3 <p>Obrazloženje nerealizovanja ove aktivnosti nije korektno iz razloga što se trbao navesti razlog nerealizovanja iste, tj. ponavlja se obrazloženje koje je dato i za aktivnost 1 i ista se prenosi za 2019/2020.</p>	

X OBLAST

DISKRIMINACIJA U OBLASTI KULTURE, SPORTA I REKREACIJE

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Obezbijediti implementaci- ju Preporuka utvrđenih Analizom uskladenosti Zakonodavst- va u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invalid- itetom	Aktivnost 1 Izmijeniti Zakon o biblioteškoj djelatnosti NIJE REALIZOVANO Aktivnost 2 Unaprijediti Za- kon o muzejskoj djelatnosti NIJE REALIZOVANO	MK	Aktivnost 1 i 2 Analiza usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom je Vladin dokument i treba ispoštovati njegovu realizaciju. U Vladi bi trebao da postoji mehanizam kontrole nad ministarstvima u smislu realizacije planiranih aktivnosti, ovdje konkretno Ministarstva kulture, kako se ne bi aktivnosti pomjerale iz godine u godinu, odnosno uopšte nerealizovala.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	Aktivnost 3 Unaprijediti Zakon o kine- matografiji Rok 2018 NIJE REALIZOVANO		Aktivnost 3 Ako Ministarstvo smatra da Zakon o kinematografiji nije potrebno mijenjati, onda je navedenom Analizom to bilo potrebno predvidjeti, odnosno izostaviti ga iz preporuka.	
Promovisati dobre prakse u zaštiti od diskriminacije lica sa invalid- itetom u oblasti sporta, kulture i rekreacije	Pratiti primjenu Zakona o sportu kod nacionalnih saveza i srodnih organizacija Rok 2017/2018 REALIZOVANO	Ministarstvo sporta	U dijelu Izvještaja u kojem se navodi da je Ministarstvo sporta u 2017. opredijelilo premije za ostvarene i izuzetne rezultate na međunarodnoj sceni u ukupnom iznosu od 15.000,00 eura nije navedeno da li su navedene premije namijenjene za osobe s invaliditetom (isključivo). Kada su u pitanju ostali indikatori navedeni u Izvjetaju, možemo konstatovati da su transparentni i samim tim kvalitetniji za praćenje sprovodenja aktivnosti u okviru mjere.	

XI OBLAST

LOKALNE SAMOUPRAVE U PROCESU ZAŠTITE OD DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDitetOM

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Izrada Mod- ela LAP za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti	Aktivnost 1 Organizovanje međuresorske radne grupe za izradu Modela LAPa za zaštitu lica sa invalidi- tetom od diskrimi- nacije i promoci- ju jednakosti REALIZOVANO	Zajednica opština Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjins- ka prava, MORT, NVO koje se bave zaštitom prava OSI	Aktivnost 1 U Izvještaju je navedeno da je donešen Model LAP-a za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti i dostavljen je jedinicama lokalne samouprave na korišćenje. Link dokumenta je dostupan u Izvještaju, čime je on lako dostupan.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	<p>Aktivnost 2</p> <p>Identifikovanje problema i potreba Analiza problema Definišanje mjera za rešenje problema Identifikovanje nosioca aktivnosti za realizaciju LAP-a Identifikovanje izvora finansiranja za planirane aktivnosti</p> <p>Rok II Kvartal 2017</p> <p>REALIZOVANO</p>		<p>Aktivnost 2</p> <p>U Izvještaju se navodi da je u cilju pomoći jedinicama lokalne samouprave, Zajednica Opština je u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i Ministarstvom rada i socijalnog staranja organizovala prezentacije Modela za izradu lokalnog akcionog plana. Međutim, u Izvještaju se ne navodi koliko lokalnih samouprava je imalo svoje predstavnike na organizovanim prezentacijama, što bi u narednom izvještaju morala biti praksa u Izvještavanju.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Donošenje LAP za zaštitu lica sa invaliditetom od diskrimi- nacije i promo- ciju jednakost	<p>Pripremanje LAP-a za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti na osnovu Modela u jedinicama lokalne samouprave</p> <p>Rok Kontinuirano</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>	Jedinica lokalne samouprave, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, objekti, NVO koje se bave zaštitom prava OSI	<p>Samo je opština Bijelo Polje usvojila LAP, što znači da ova aktivnost nije realizovana u potpunosti iako je tako naglašeno u Izveštaju jer je pokazatelj trebao biti najmanje 5 donesenih LAP-ova. Kao indikator u Aktionom planu je navedeno da je do kraja 2020. trebalo usvojiti lokalne akcione planove u najmanje 20 % opština u Crnoj Gori, a donošenjem LAP-a u jednoj opštini do kraja 2018. nije ostvaren taj cilj.</p> <p>Na Javnoj debati u Nikšiću (koja je održana 3. VII 2019.) predstavnica lokalne samouprave je rekla da bilo značajno usvajanje LAP-a u naredne dvije godine i u ovoj Opštini. Na javnoj debati u Podgorici (održanoj 5. VII 2019.) predstavnik Glavnog grada Podgorica je naveo da će se kao posebna oblast zaštita od diskriminacije LSI i promocije jednakosti naći u okviru Lokalnog plana akcije u oblasti socijalne inkluzije, dok je predstavnica MLJMP-a izvijestila da su u izradi još tri LAP-a – za opštine Pljevlja, Tivat i Budvu.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Organizova- ti kampanje za zaštitu lica sa inva- liditetom od diskriminacije i promociju jednakosti na nivou lokalnih samouprava	Aktivnost 1 Organizovanje okruglih stolova i seminara za OSI i njihove porodice uz učešće predstavnika JLS, NVO i građana na temu: „Jednake mogućnosti za sve članove lokalne zajednice“ – uključivanje arhitektonskih i administrativnih barijera u cilju zaštite OSI od diskriminacije Rok Kontinuirano NIJE REALIZOVANO	Jedinice lokalne samouprave, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zajednica opština Crne Gore, NVO koje se bave zaštitom prava OSI	Aktivnost 1 U cilju realizacije ove aktivnosti organizovan je samo jedan okrugli sto, što nije dovoljno da bi se aktivnost smatrala kompletno realizovanom. Okrugli sto je organizovan u Opštini Bijelo Polje, koja je i usvojila LAP, ali ne i u drugim opštinama. Ne navodi se broj prisutnih. Ova mjera je planirana i u 2019. i 2020. ali se u nadležnim opštinama samo navode Tivat i Pljevlja.	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
	<p>Aktivnost 2</p> <p>Organizovanje promotivnih aktivnosti na javnim mjestima (info – štandovi na gradskim trgovima) i dijenje promotivnog materijala.</p> <p>Rok Kontinuirano</p> <p>NIJE REALIZOVANO</p>		<p>Aktivnost 2</p> <p>U Izvještaju se navodi da aktivnost nije realizovana, međutim, obrazloženje nije kompletno jer se ne vide tačni razlozi nerealizovanja iste.</p>	

Mjera (MLJMP)	Aktivnost	Nadležni organi	Komentar Mreže	Ocjena Mreže o realizaciji mjere / aktivnosti
Organizova- ti edukacije (seminare, radionice) za predstavni- ke lokalnih samouprava	<p>Organizovanje seminara i radionica za zaposlene u organima jedinica lokalne samouprave, javnim službama i preduzećima (po regionima) za sprovođenje aktivnosti iz LAP-a, posebno sa akcentom na podizanje svijesti.</p> <p>Rok Kontinuirano</p> <p>DJELIMIČNO REALIZOVANO</p>	Budžet jedinica lokalne samouprave Uprava za kadrove Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	<p>Navedeno je da je aktivnost realizovana. Isto obrazloženje navedeno je i u oblasti Poštovanja dostojanstva ličnosti lica sa invaliditetom u okviru mjere „Organizovati edukacije i treninge za različite ciljne grupe u cilju podizanja nivoa svijesti o licima sa invaliditetom i njihovim pravima”, što znači da se isti opis aktivnosti navodi za realizaciju dvije različite mjere.</p> <p>Izveštajni period ovog Akcionog plana je 2017/2018 i u njemu treba da se navode aktivnosti realizovane u tom periodu. Aktivnost koja je navedena je realizovana 30. i 31. V 2019. i ona se nikako nije mogla naći u izveštaju zaključenom u martu 2019. Takođe, Vlada je na ovaj način povećala procenat realizovanih aktivnosti.</p> <p>Izvor verifikacije: https://bit.ly/2Y9ux4s</p>	

SPISAK SKRAĆENICA:

AP – aktioni plan
CZSR – centar za socijalni rad
IROP – Individualno razvojni obrazovni plan
ITP – Individualni tranzicioni plan
KZ – Krivični zakonik
LAP – lokalni aktioni plan
LSU – lokalna/e samouprava/e
ME/MEK – Ministarstvo ekonomije
MEIS – Informacioni sistem crnogorskog obrazovanja
MJU – Ministarstvo javne uprave
MRT/MORT – Ministarstvo održivog razvoja i turizma
MK/MKU – Ministarstvo kulture
MLJMP – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
MOOSICG - Mreža organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore
MP/MPA – Ministarstvo pravde
MPS – Ministarstvo prosvjete
MRSS – Ministarstvo rada i socijalnog staranja
MSP – Ministarstvo saobraćaja i pomorstva
MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
MZ/MZD – Ministarstvo zdravlja
MF – Ministarstvo finansija
NVO – nevladina organizacija
OOSI – organizacije osoba s invaliditetom
OSI/LSI – osoba/osobe/lica s invaliditetom
UIP – Uprava za inspekcijske poslove
UZK – Uprava za kadrove
ZSDZ – Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu

Ovaj materijal nastao je u okviru projekta "Umrežavanjem do boljeg rada!", koji sprovode Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore i Centar za razvoj nevladinih organizacija, a uz finansijsku podršku Evropske unije, posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR) i kofinansiranje Ministarstva javne uprave Crne Gore. Stavovi izneseni u ovom materijalu isključiva su odgovornost UMHCG i Mreže organizacija osoba s invaliditetom Crne Gore (MOOSICG), i ne odražavaju stav Evropske unije i Ministarstva javne uprave.

BetterWorkingThroughNetworking